

Egy diáktüntetés olvasatai: Zágráb, 1951

Somogyvári Lajos

Pannon Egyetem MFTK Tanárképző Központ, Veszprém
somogyvari.lajos@mftk.uni-pannon.hu

Források

- GALE Company által digitalizált archív anyag (USA Külügyminisztérium)
- CIA titkosítás alól feloldott dokumentumai
- szakirodalom

Kutatási kérdések, hipotézisek

- Milyen narratívák, értelmezések bonthatók ki egy esemény különböző szempontú leírásában?
- Külső (amerikai) vs. belső (jugoszláv) diskurzusok
- A hidegháború hagyományos értelmezési keretének meghaladása: politikai-diplomáciai szféra → alulnézet, hétköznapi történelem: diáktüntetés, Zágráb, 1951. 10. 31. (az utókor által elfeledett)

Elméleti háttér

- Hagományos, kétpólusú szemlélet a kommunista diktatúra életvilágainak elemzésében:
démonológia vs. mártírológia
elnyomó hatalom vs. a társadalom, mint áldozat
- A kollaborációtól a rezisztenciáig számos magatartási minta létezett (két pólus helyett spektrum)

Rektori Hivatal, Zágráb

<https://tehnika.lzmk.hr/tehnicki-fakultet-u-zagrebu/>

Rejtett, nyílt ellenállás, a hatalom érvelési módjainak kihasználása saját, alattvalói célok elérése érdekében, szituációfüggő, rugalmas viselkedésformák (Lynne, 1996; Nagy, 2014; Farkas, 2016)

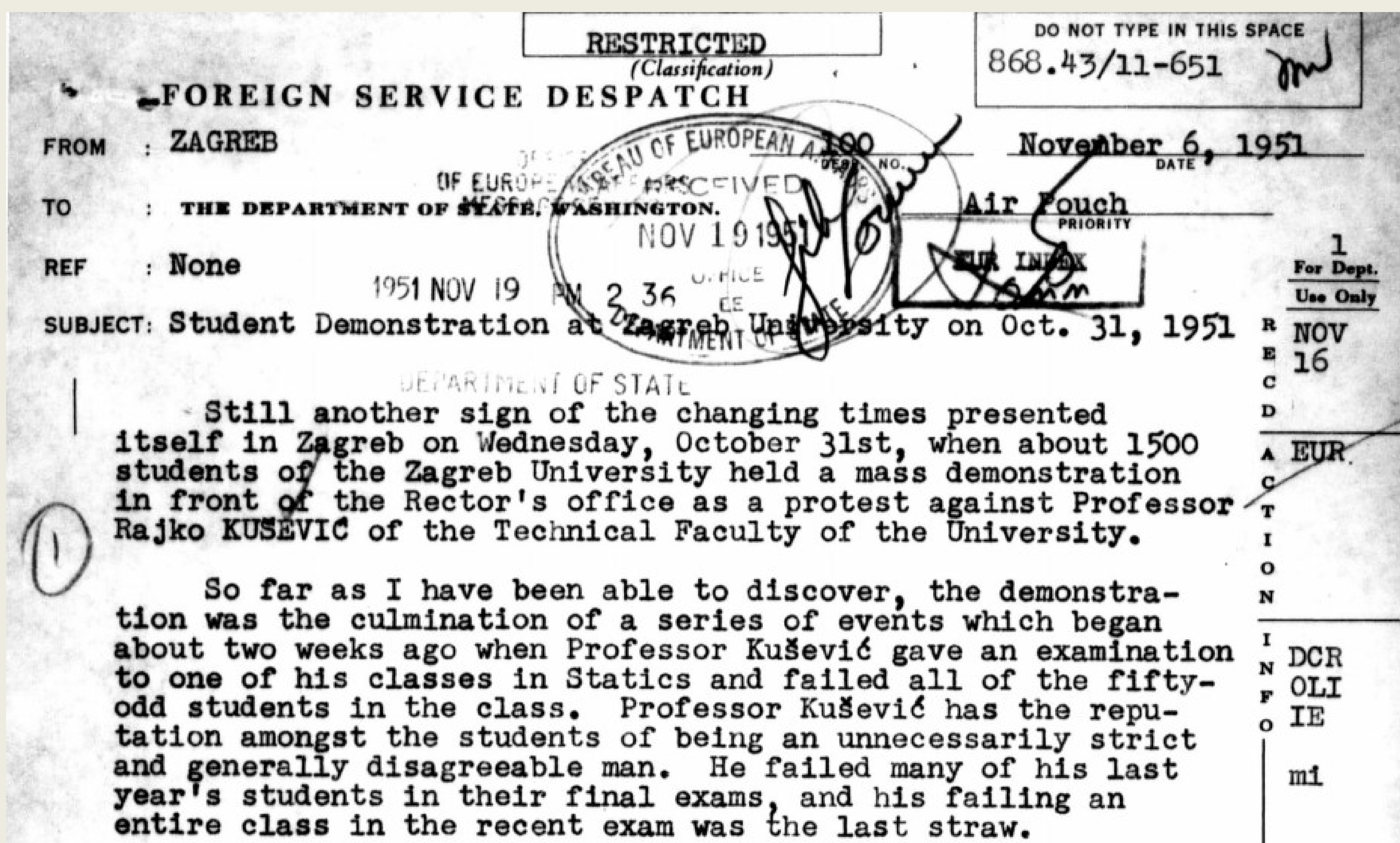
Totális állam és manicheista értelmezés (Apor, 2014) helyett komplexebb viszonyrendszer (Békés, 2019)

A korszak forrásanyag a marxista nyelvet és világlátást adja vissza (Kotkin, 1997), itt a nyugati, megértésre törekvő ellenideológia működését látjuk, ami a rendszer sebezhető pontjait keresi

Cél: az új hidegháborús historiográfiai megközelítések alkalmazása az oktatástörténetben

Irodalom

Apor Péter. 2014. *Az elképzelt köztársaság. A magyarországi Tanácsköztársaság utóélete, 1945–1989.* Budapest: MTA BTK TTI.
Békés Csaba. 2019. *Enyhülés és emancipáció. Budapest: Osiris – MTA TK.*
Farkas Gyöngyi. 2016. *Lázadó falvak.* Budapest: Korall.
Johnson, Mark S. 1996. *From delinquency to counterrevolution. Subcultures of Soviet youth and the emergence of Stalinist pedagogy in the 1930s.* *Paedagogica Historica* 32(sup1): 283–303.

Charles P. McVicker amerikai konzul jelentése. Zágráb, 1951. november 6.

Student Demonstration at Zagreb University on Oct. 31, 1951. 1951. Despatch No. 100, Nov. 6. 1951. Central File: Decimal File 868.43, Internal Economic, Industrial and Social Affairs, Yugoslavia, Education. January 4, 1950 – July 21, 1954. <http://tinyurl.galegroup.com/tinyurl/75YLv32>, 2018. 09. 19.

Módszerek

- narratívaelemzés:
A tüntetés értelmezési rétegeinek összevetése
Tamura (2011):
 - cselekvő személyek (human agency) megértése a történetiségben
 - Idiografikus jelleg – egyedi események elemzése
 - emberi események tudománya

Eredmények: a tüntetés értelmezési rétegei

1. Hagományos pedagógiai konfliktus

- Szigorú professzor (Rajko Kušević) mindenkit megbuktat – hallgatói ellenállás, sztrájk, tüntetés

2. Politikai síkra terelődés

- Egy totalizáló ideológiai környezetben (Johnson, 1996) minden cselekvés politikai – ellenállás, változó idők jele? Az USA konzul ezt véli felfedezni

Műszaki Kar, Zágráb, 1950 k.

<https://tehnika.lzmk.hr/tehnicki-fakultet-u-zagrebu>

Ellentmondások a történetben:

- A párt ifjúsági szervezetének képviselői szervezheték a tüntetést.
- A rendőrség nem volt hajlandó belépni az egyetem területére

Irodalom

Kotkin, Stephen. 1997. *Magnetic Mountain: Stalinism as a Civilisation.* Berkeley: University of California Press.
Lynne, V. 1996. *Peasant Rebels Under Stalin.* Oxford: Oxford University Press.
Nagy Ágnes. 2014. *Harc a lakáshivatalban.* Budapest: Korall.
Tamura, E. H. 2011. *Narrative History and Theory. History of Education Quarterly* 51(2): 150–157.

2. A szerepek felcserélődése

- A professzornak párt-, partizánellenes kijelentései voltak és a szerb dominanciát hangoztatta
- Párthú hallgatók és a rendszer ideológiáját kihasználó egyetemisták szervezése, a helyi (horvát) pártbizottság hallgatólagos tudomásul vételével?
- A párt titokban tartotta saját szerepét – látszat szerint az önállóan cselekvő hallgatók érték el Kušević idő előtti nyugdíjazását

Belgrádi Egyetem, 1968. június

eu.boell.org/sites/default/files/1968_revisited.pdf

Diskusszió, befejezés

- Bonyolult viszonyrendszerek és cselekvések: közelebb állhatnak a mindennapi valósághoz
- Az ötvenes évek első felének ismeretlen tüntetései (pl. 1954 – focieredmények miatt Budapesten és Zágrábban)
- További kutatási irányok: 1968 előképe?

Köszönöm Ladányi István kollégám segítségét a horvát szövegek felkutatásában és értelmezésében